

Makale Künyesi (Araştırma): Gün, M. ve Yurtcu, A. (2022). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürün sessiz bir göstergesi: beden dili. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 943-968.

<https://doi.org/10.32321/cutad.1162400>

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜRÜN SESSİZ BİR GÖSTERGESİ: BEDEN DİLİ

Mesut GÜN¹

Aslıhan YURTCU²

ÖZET

Yabancı dil öğretiminde beden dilinin kullanımı toplumsal, kültürel ve iletişimsel işleve sahiptir. Kişi hangi amaçla (*kamu alanı, mesleki alan, özel alan, eğitim alanı*) dil öğreniyorsa öğretilen anlatmak ve anlaşılacak için beden dilinin göstergelerine ihtiyaç duyar. Bedenin sınırları iyi bilindiği zaman etkili bir iletişim gerçekleşmiş olur. Kişiler arasındaki anlamlı ve/ya anlamsız susuşlarda beden dili devreye girer ve insanların iç dünyasını yansıtır. İletişim ortamlarındaki temas sadece fiziksel anlamda değil, dünsel anlamda da gerçekleşir. Dil, farklı toplum ve kültürlerden gelen insanların buluşmalarını sağlar. Beden dili kullanımları, evrensel nitelik taşıdığı gibi kültürün göstergesi hâline de gelebilmektedir. Jest ya da mimiklerdeki kültürel farklılaşmaların artması anlam ve niyetin çeşitlenmesine neden olur. Bu durum hem öğretici hem de öğrenciler için farklı mesajlar doğurarak yanlış anlamalara yol açar. Yaşamın her yerinde kullanılan beden dili, toplumun gerçekliğini ve ironilerini (dizi, film, tiyatro vb.) anlatır. Dil öğrencilerinin hedef dilin dünyasında beden dili ipuçlarına hâkim olması ve içinde var olduğu dünyayla ilgili karşılaştırmalar yapması kültüre ilişkin ilgiyi arttırdığı gibi iletişimin etkin kılınmasını sağlar. İçinde yaşadığımız ülkenin sıcak ve soğuk iklime sahip olması bile insanın beden diline yansıdığı göz önünde bulundurulduğunda iletişim ortamlarına sunacağı katkı göz ardı edilemez. Bu çalışmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde beden dilinin işlevselliğini sorgulamak, kültürlerarası beden dili farklılıklarını incelemek ve dil becerilerine ilişkin beden dili kullanımlarına dair etkinliklere yer vermektir. Araştırmada yaygın

¹ Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Prof. Dr. mesutgun@mersin.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-9663-1066>

² Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Yüksek Lisans Öğrencisi. aslihanyurtcu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2292-6096>

olarak tercih edilen nitel araştırma yöntemlerinden “doküman incelemesi” kullanılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında beden dilinin kültürü tanımada, motivasyonu ve etkileşimi arttırmada, sözcük öğretiminde, dil becerilerin gelişiminde etkili olduğu tespit edilirken sadece beden dilini kullanmanın tek başına yeterli olmadığı görülmüştür. Bu durum, yaşayan dilin sözlü ve sözsüz uyarılarla geliştiği düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Çalışmada Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin iletişim ortamlarında yaşadığı beden dili yanlışları hakkında görüşleri alınabileceği, çeşitli duyu durumlarını barındıran deyimlerin beden dilinden yararlanılarak öğretilebileceği önerileri sunulmuştur. Araştırmanın Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında çalışan öğretmenlere, bundan sonra yapılacak çalışmalara faydalı olabileceği umulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, beden dili, kültür.

A SILENT DISPLAY OF CULTURE IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE: BODY LANGUAGE

ABSTRACT

The use of body language in foreign language teaching has a social, cultural and communicative function. For whatever purpose (public domain, professional field, private field, educational field) a person is learning a language, he needs the indicators of body language in order to explain and be understood. An effective communication takes place when the limits of the body are well known. Body language comes into play in meaningful and/or meaningless silences between people and reflects people's inner world. Contact in communication media takes place not only in the physical sense, but also in the intellectual sense. Language enables people from different societies and cultures to meet. The use of body language can become an indicator of culture as well as being universal. The increase in cultural differences in gestures or mimics causes the diversity of meaning and intention. This situation leads to misunderstandings by creating different messages for both the instructor and the learners. Body language, which is used in every part of life, tells the reality and ironies of society (series, movies, theatre, etc.). Language learners' mastery of body language cues in the world of the target language and making comparisons with the world in which they exist increase the interest in culture and ensure effective communication. Considering that even the country we live in has a hot and cold climate, its contribution to communication environments cannot be ignored, considering that it is reflected in the body language of the person. The aim of this study is to question the functionality of body language in teaching Turkish as a foreign language, to examine intercultural body language differences and to include activities on body language use related to language skills. In the research, "document analysis", one of the widely preferred qualitative research

methods, was used. In the light of the findings, it has been seen that body language is effective in recognizing the culture, increasing motivation and interaction, teaching vocabulary, and developing language skills, but using body language alone is not enough. This is due to the idea that living language develops with verbal and nonverbal stimuli. In the study, suggestions were presented that the opinions of those who learn Turkish as a foreign language can be taken about the body language mistakes they experience in communication environments, and that idioms that contain various emotional states can be taught by making use of body language. It is hoped that the research will be beneficial for the teachers working in the field of teaching Turkish as a foreign language and for future studies.

Keywords: Teaching Turkish as a foreign language, body language, culture.

GİRİŞ

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde beden dilinin kullanımını ve sınırlarını bilmek hem kültürel uyarınları keşfetmeyi sağlar hem de etkili iletişimin temellerini oluşturur. Kişiler arasındaki anlamlı ve/ya anlamsız susuşlarda beden dili devreye girer ve insanların iç dünyasını yansıtır. Beden dilinin karşımızdaki insanlara yansıtılma süreci istemli veya istemsiz olarak gerçekleşebilir. Beden dilinin etkili kullanımı/algılanması becerilere ilişkin tamamlayıcı bir işlev olarak görülebilir.

Yabancı dil öğretiminin psikolojik ve toplumsal boyutuna dair çalışmaların yapılmasıyla beden diline verilen önem giderek artmıştır. Beden diline ilişkin çalışmalar kültürel uyarınları çerçevesinde anlam bulduğu gibi evrensel ortak kabuller antropologlar tarafından tespit edilmiştir. Dili yansıtan kültür, beden dilini etkileyerek ülkeler arasında farklı anlamları oluşturmaktadır. Uygur (2018, s. 18) kültürü, “insanın ortaya koyduğu, içinde insanın var olduğu gerçeklik” olarak tanımlar. Bir toplumun bireyleri tarafından kabul görmüş beden dili kullanımları bir başka toplumun bireyleri tarafından tuhaf karşılanabilir. Kişiler arasında ilk izlenim çok önemlidir ve kimi durumlarda sözün bittiği noktalarda beden dilini konuşur.

Hiç tanımadığımız bir dilde var olmak için bedenimizin sessiz göstergeleri harekete geçer. Beden dili, sessiz dilimizi oluşturarak karşımızdaki kişi veya kişilerin algılayış biçimleriyle yorumlanır. Ekman, Friesen ve Tomkins (1971), yüzdeki duygu oluşumlarını incelemek için geliştirdikleri Facial Affect Scoring Technique (FAST) ile “mutluluk, üzüntü, öfke, korku, şaşkınlık ve tikslenme” gibi altı temel duygu ifadelerinin kültürlerarası aynı yorumlanması gerektiğini

tespit etmişlerdir. Ülkelere özgü bazı beden dili yansımaları farklılık gösterse de yapılan çalışmalar neticesinde insanın biyolojik yapısını gösteren temel duygu ifadelerinin (mutluluk, korku, şaşkınlık, tikslenme vd.) benzer olması ortak bir anlayışı yansıtır. “Dünyanın herhangi bir ülkesinde kızgın bir insanı ya da mutlu bir kişiyi davranışlarından anlamak mümkündür. Farklılık onların kızgınlığı ya da mutluluğu gösterme şeklinden doğar” (Demir, 2012, s 169). Temel duygu ifadelerine ilişkin çeşitli algılayışlar (örneğin, bazı bireylerin sinirlendiğinde gülmesi ya da mutluluktan ağlaması gibi) insanların davranışlarını yansıtmaya ve gösterme tavırlarıyla ilişkilidir.

Anlatım jestleri evrensel olmakla birlikte biyolojik ve psikolojik bedensel ipuçlarını da yansıtır. Bu jestler kültürel etkileşimler dolayısıyla bazı farklılıklar kazanmıştır. Örneğin, bir insanın gülüş tarzındaki tavır her toplum ve bireyde aynı değildir (Baltaş ve Baltaş, 2017, s. 43-44). Japonlar kendilerini rahatsız eden olumsuz bir duyguyu göstermek yerine gülümsemeyi ve gülmeyi daha çok tercih eder. Yaşam içinde yabancı olan kişilerle göz temasından kaçınılır. Birbirlerinin gözlerinin içine bakamamaları nedeniyle boyunlarına bakarlar (Argyle, 2005, s. 91-92). Kültürel odaklı düşündüğümüzde başka ülkelere dair bedensel ipuçlarını bilmememiz iletişim ortamlarında yanlışlıklara neden olur. Bir Japon’un iletişim ortamlarında gözler yerine boyuna bakması bizim kültürümüzdeki insanların bu durumu bilmeme olasılığı varsayıldığında tedirgin ve rahatsız edici bulunabilir.

Sözlü dil ve beden dili arasındaki ilişkinin birbirine ne kadar yakın olduğu duygu, his ya da tavırlarımızı anlatan sözcüklerden anlaşılabilir (Schober, 2007, s. 27).

Türkiye’ye ilk defa gelen öğrencilere yaşadıkları sorunlar sorulduğunda hiç bilmedikleri bir ülkede ulaşım araçlarına binmek ve kaybolma durumlarında endişeye kapılmak olduğu gözlemlenmiştir. Sesin sözsüz iletişime yansımaları oluşan halk ağzında yaygın olarak kullanılan ünlemleri düşündüğümüzde o dilin dünyasını tanımaya uğraşan dil öğrencileri için kimi zaman (otobüs örneğinde olduğu gibi) farklı algılanabilir.

cık
ünlem, halk ağzında
‘Yok, olmaz’ anlamında kullanılan bir söz.

(<https://sozluk.gov.tr>)

Yazımı ve sesletimi arasındaki ilişki farklılık barındırır da “cık” sesi “hayır, yok, olmaz” gibi anlamlara gelmekte ve bu durum beden diline yansımaktadır. İletişim ortamlarında başı aşağı-yukarı ve yana doğru sallama, çeşitli kaş hareketleri yapma, dudağı belirsizlik anlamında kullanma ve omuz silkme gibi davranış biçimleri mevcuttur.

Yabancı dil öğrencileri farklı iletişim ortamlarında dile istemli veya istemsiz olarak maruz kalabilir. Öğrencilerin hedef dilde kendilerini gerçekleştirmeleri, duyarlı ve evrensel bilinç oluşturmaları, anlamlı ilişkiler kurma çabaları iletişimin işleyişine bağlıdır. İletişim sadece basit bir ileti aktarımını veya etkileşimini kapsamaz. Aksine düşünsel, duyuşsal, işitsel, dokunsal uyaranların gerçekleştiği çok boyutlu ve mesaj odaklı bir süreçtir. Dilin ifade etme gücü sözlü ya da yazılı olarak gelişirken tavırların dili sessiz, çağrışımsal ve etkilidir. Sözlü ve sözsüz iletişim, düşüncenin söze ya da bedene yansımalarıyla oluşan zihinsel bir süreç olup insan kişiliğinin dışı vurumudur. Dil öğretim politikalarında iletişimin işlevsel bir yeri vardır ve iletişimin işleyişinde kültürel oluşumlara dair farkındalık kazanmak o toplumda yaşayan insanların tepkilerini de anlamamızı sağlar. Brown’a (2007: 237) göre “Kültürün ifadesi sözsüz iletişimle o kadar bağlantılıdır ki kültürü öğrenmenin önündeki engeller sözlü olmaktan çok sözsüzdür.”

Sözlü ya da sözsüz etkileşimlerdeki her bir uyarının anlam ve niyeti arasındaki fark yabancı dil öğrencilerinin iletişim kurma çabalarını etkiler. Bu nedenle iletişim sadece söze dayalı olarak gelişmez sözsüz yanı da iletişimin sürekliliğini etkiler. Öğrencilerin kendilerini ifade etme biçimleri, kişisel tercihleri, yetiştirilme tarzları, toplumun değerleri ve eğitim politikalarına bağlı olarak değişebilir. Ülkelere göre sözlü ve sözsüz iletişimin farklı yansımalar bulması çok kültürlü sınıfların iklimini de etkilemektedir. Alpar’a (2013: 104) göre, “Eğitimcinin de çocuğun yetiştiği kültürü bilmesi; Japon bir çocuk için sözsüz iletişim ağırlıklı eğitim planlarken, Amerikalı çocuğun girişken özelliklerini dikkate alması yararlı olacaktır.”

Antropologların yüksek ve düşük temaslı kültürler arasında yaptığı ayırım (Argyle, 2005, s. 270) tarafından aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

Yüksek Temaslı Kültürler	Düşük Temaslı Kültürler
Araplar	Kuzey Avrupalılar
Latin Amerikalılar	Amerikalılar
Güney Avrupalılar (Yunanlılar, Türkler)	Asyalılar (Hintliler, Pakistanlılar)
Bazı Afrika kültürleri	

Toplumların yüksek ve düşük temaslı olma durumları kamu, eğitim, özel ve mesleki alanlara da yansımıştır. Türkiye'nin yüksek temaslı bir ülke oluşu beden diline önem verilmesi düşüncesini oluşturmaktadır.

Alan yazınındaki incelemeler doğrultusunda beden diline ilişkin oluşturan kodlar şunlardır:

Kültür	Yaş, Cinsiyet Kuşak etkisi	Ülke, Kimlik Siyaset	Mesafe, Temas
İnanç, Değer Tutum	Statü	Mekân Sıcak/soğuk iklim	Dünya görüşü Halk felsefesi

Yüksek ve düşük bağlamlı kültürlerin farklı alanlardaki özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir ve beden diline ilişkin bir anlam oluşturabilir (Yeşil 2011; akt. Zorel, 2014, s. 61-62):

Yüksek Bağlamlı Kültürler	Düşük Bağlamlı Kültürler
İlişkiler daha uzun sürelidir ve bireyler birbirine karşı derin kişisel bağlılık hissetmektedir.	Bireyler arasındaki ilişkiler nispeten daha kısa sürelidir ve bireyler arasındaki derin bağlılıklara daha az değer verilmektedir.
İletişim çoğunlukla ortak kodlar aracılığı ile oluştuğu için rutin durumlarda iletişim kolay, hızlı ve ekonomiktir.	Mesajlar çok açık ve net bir şekilde verilmelidir. İletişimde sözlü olmayan davranışlara daha az yer verilmektedir. Bu kültürde açık ve net mantıksal yapıların iletişimde kullanılması tercih edilmektedir.
İletişimde bağlam çok önemlidir. Birçok yüz ifadesi ve ton gibi tamamlayıcı faktör söz konusudur.	Yetkiler bürokratik yapı içerisinde dağıtılmıştır.
Belli yetkileri olan kişilerin çalışanlarına karşı kişisel sorumlulukları vardır ve bunun sonucu çalışanlar da bu kişilere karşı sadıktır.	Anlaşmalar sözlü yerine yazılı olmaktadır. Yazılı anlaşmalar bağlayıcı niteliktedir.

Bireyler arasındaki anlaşmalar yazılı olmak yerine daha çok sözlü olarak gerçekleştirilmektedir.	Bizden ya da dışarıdan kavramları daha az belirgindir. Bu yüzden bu kültürlerde yabancılar rahat bir şekilde uyum gösterip yaşayabilmektedir.
İçeriden ve dışarıdan ya da bizden biri ya da dışarıdan gibi yaklaşımlar söz konusudur. Bizden biri ya da içeriden olan kişiler yakın kişiler olurken, dışarıdan olan kişiler, aileden, aynı gruptan ya da örgütten olmayan kişilerdir.	Kültürel kalıplar daha hızlı değişebilmektedir.
Kültürel kalıp ve modeller artık kökleşmiştir ve değişmesi çok yavaştır.	

Bu bağlamdan yola çıkarak yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde beden dili kullanımlarının iletişimsel, toplumsal, kültürel ve psikolojik boyutu söz konusudur. Dil öğretimini sadece sözlerle sınırlamadan sözsüz iletişim becerilerine de yer verilmelidir. Kültürlerarası yanıtıcı jestler göz önünde bulundurulduğunda beden diline ilişkin farkındalık artırılmalı, yaşayan sözsüz dil becerileri duygusal zekâyâ hitap ederek zihinde görsel bir etki bırakarak aktarılmalıdır. Çalışmanın Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında çalışan öğretilere, bundan sonra yapılacak araştırmalara faydalı olabileceği umulmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde beden dilinin işlevselliğini sorgulamak, kültürlerarası beden dili farklılıklarını incelemek ve dil becerilerine ilişkin beden dili kullanımlarına dair etkinliklere yer vermektir.

Araştırmanın Önemi

Sözsüz iletişim becerilerin en önemli göstergesi olan beden dili, evrensel bir dil oluşturduğu gibi kültürel yönleriyle toplumların yaşayışı, kültürü ve o dilde var olan insanların tavırlarına dair genel bir izlenim verir. Dil öğretiminde etkili bir şekilde kullanıldığında kişilerin anlama ve anlatma becerilerini artırır. İnsanlığın ilk dili olarak kabul edildiği için toplumda önemli bir yere sahiptir.

Araştırmanın Problemi

Araştırmada temel olarak “Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde beden dilinin önemi ve kültürel işlevi nedir?” problem cümlesi üzerinde durulmuştur. Bu problem doğrultusunda “Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (CEFR)” incelenmiş ve bilimsel çalışmalar analiz edilmiştir.

Araştırmanın Alt Problemleri

Araştırmanın odak noktasına alınan ana problemin yanı sıra dil öğretimin işlevselliği gereği iletişimsel, toplumsal ve kültürel boyutlar üzerinde durulmuştur. Araştırmaya ilişkin alt problemler ise aşağıda sıralanmıştır:

Yabancı dil öğretimi ve öğreniminde beden dili nasıl olmalıdır?

Kültürlerarası beden dili farklılıkları nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmada yaygın olarak tercih edilen nitel araştırma yöntemlerinden “doküman incelemesi” kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırma sürecine ilişkin ulaşılmış hedeflenen problem durumuna dair olgu veya olguların geniş bir zaman diliminde detaylı bir analizini yansıtan ve incelenmesini olanaklı kılan yazılı materyalleri kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2002, s. 140-143).

DİL ÖTESİ ARAÇLAR

Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesinde beden dilinin kültürlere göre değişebileceğine dikkat çekilmiş ve birçok ülkede kullanılan dil ötesi araçlar aşağıdaki sıralanmıştır (CEFR, 2013, s. 90):

Bedensel	yumruğunu göstererek protesto etme gibi
Yüz ifadesi / Mimik	gülümseme gibi
Duruş	ilgiyle izlediğinin göstergesi olarak otururken öne eğilmek gibi
Göz teması	göz kırpma ya da şüpheyle bakma
Beden teması	öpme ya da tokalaşma gibi
Mesafe ölçüsü	konuşma arkadaşına bırakılan mesafe
Ünlem kullanımı	pıst!, yuuh!, cık!, hey!

YAŞAM, ANLAM VE BEDEN DİLİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

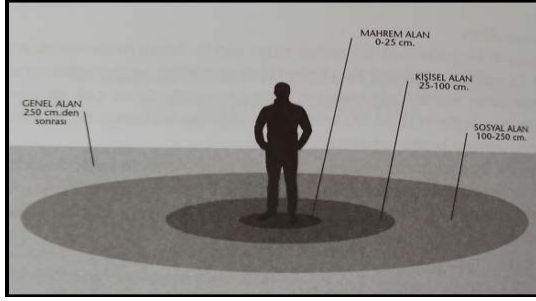
Yaşam, anlam ve beden dili arasındaki ilişkinin belli bir uyum içerisinde gerçekleşmesi insanlara bağlıdır. Etkileşimlerin odağında olan insanın anlamaya ve anlaşılmaya olan ihtiyacı neticesinde beden dili kimi zaman destekleyici kimi zaman ise olumsuz etkiye sahiptir. Beden dilinin bir yaşam biçimi ve duyguların, tavırların göstergesi olması insanlığın eski kökenlerine dayanmaktadır.

Kişiler arasındaki temas, gözlerdeki anlamlı ve/ya anlamsız bakış, el ya da ayakların konumu toplumdaki bireylere göre

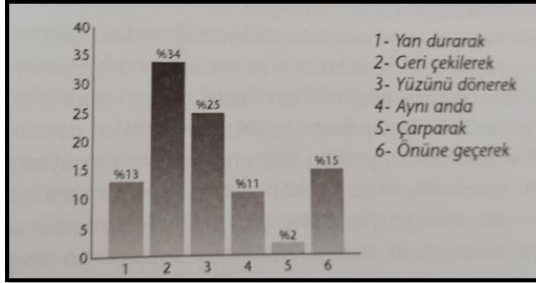
değişebilmektedir. Dile ilişkin farkındalığın artması sözsüz iletişim becerilerini de araştırmayı anlamlı kılmaktadır. İnsan yaşamında önemli bir yere sahip olan görme, dokunma ve koklama gibi uyarınlar bireylerin zihinde özel bir etkiye sahip olmakla birlikte farklı şemalara yerleştirilmektedir. İnsanların kendini koruma içgüdüsü ve günlük yaşamda diğer insanlara karşı oluşturduğu mesafeler toplumdaki topluma değişim gösterebilmektedir. Yabancı dil öğretiminde yaşama yönelik ipuçları kişilere daha rahat hareket alanı oluşturmaktadır.

İnsan İlişkilerinde Korunan Mesafe (Baltaş ve Baltaş, 2017, s. 120)

Kişinin insan ilişkilerinde koruduğu “mahrem alanı” hassas ve önemlidir. Toplumsal düzenin oluşturduğu güvenlik alanları farklılık gösterse de içinde bulunduğumuz yabancı bir kültürde yanlış anlaşılmalara sebep olmamak adına bedenimizin sınırlarını bilmemiz ve tavırlarımızı iyi seçmemiz gerekir. Türk kültüründe otobüse binerken veya herhangi bir konserde bulunurken mesafelere dikkat edilmeli, bakışların süresi iyi ayarlanmalıdır. “Gözünün içine dik dik bakmak”, “Gönülden irak olmak”, “Ayakaltında dolaşmak” ve “Burnunun dibine girmek” tabirleri göz önünde bulundurulduğunda bu durumun yazılı dile de yansıtıldığı görülmektedir.

Toplumumuzda Kadın ve Erkeklerin Dar Alanlardan Geçme Biçimleri (Erkeğin Kadına) (Baltaş ve Baltaş, 2017, s. 123)

Toplumsal faktörler yaşamın her yerinde kendine bir yer bulur. Kadın ve erkek davranışlarının ülkelere göre değişiklik göstermesinde kültür belirleyicidir.

Baltaş ve Baltaş'ın (2017, s. 123) yaptıkları çalışma doğrultusunda Türk kültürünün birbirini hiç tanımayan iki insan arasında nasıl değişim gösterdiğini incelemiştir. Birbirini hiç tanımayan kadın ve erkeklerin farklı ortamlardaki dar alanlarda karşılaşmalarında % 70 gibi bir oranla erkeklerin kadınlara öncelik tanıyarak yol verdiği görülmüştür. Bu karşılaşmalarda erkeklerin %72'si "yan durmakta, geri çekilmekte veya yüzünü yol verdiği kadınlara dönerek" geçmektedir. "İngiltere'de yapılan araştırma sonuçlarına göre erkeklerin %62'si kadınlar yanlarından geçerken yüzlerini onlara dönük tutmaktadır." Bu durum farklı ülkelerdeki kadın ve erkek ilişkilerine dair kültürel değerlerin bir yansıması olarak kabul edilebilir.

Beden dilinin de kapsamında bulunduğu sözsüz iletişimin özellikleri ve toplumdaki yeri şöyle sıralanabilir (Altıntaş ve Çamur, 2005, s. 45-46): İletişimsizliği olanaksız kılar, duygu ve coşkuları dile getirir, insanlar arasındaki ilişkileri tanımlar, sözel içerik hakkında bilgi verir, güvenilir mesajlar sağlar, kültüre göre biçimlenir, çift anlamlıdır, belirsizdir.

BULGULAR

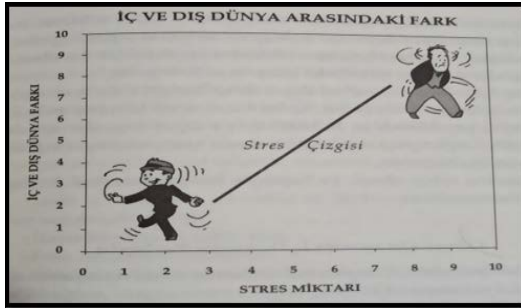
1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Yabancı dil öğretimi çeşitli dilsel ve sözsüz kodların çözümlendiği, kültürel keşiflerin gerçekleştiği bir süreci kapsamaktadır. İlk izlenimlerin beden dilinin yansıttığı olumlu veya

olumsuz mesajlarla oluştuğunu düşündüğümüzde hem iletişimsel hem de psikolojik olarak insan bedeninin ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu daha iyi anlarız.

Öğreticilerin bakışlarından ellerine, duruş tarzından sınıf hâkimiyetine kadar belli bir uyumun ve güven verici mesajların olması öğrencilerin içsel motivasyonunu sağlar. İnsanlar doğası gereği kendini koruma içgüdüsüne sahiptir. Öğrenmeye, keşfetmeye ket vuran bir öğrenciyi iletişim ortamına tekrardan kazandırmak bir beceri gerektirir. Öğreticiler sadece dili öğreten konumunda değildir aynı zamanda yaşadığı kültürün sessiz dilini de belli bir çerçeveye içerisinde yaşatmak durumundadır.

Öğreticilerin özellikle el hareketlerine ve mimiklerine dikkat etmesi gerekmektedir. Öğreticinin ellerinin iletişime açık olması ve güven verici mesajlar iletmesi insanlarda olumlu duygular oluşmasını sağlarken farkında olmadan ellerin bir güç göstergesi hâline gelmesi ve karşıdaki kişileri pasifleştirmesi olumsuz mesajlar içerir. Bu nedenle ellerin konumu ve sözlü iletişimde kullanılma sıklığı dil sınıflarında önemli bir yere sahiptir. Öğrencilerin ise dilini öğrenmeye çalıştığı toplumun gerçekliğini algılayıp kültürlerarası yanıltıcı jestlerden kaçınması gerekmektedir. Kültürlerarası yanıltıcı jestlerin kullanılması iletişim ortamlarından yanlış anlaşılmalara sebep olabilir ve kişilerin karşılaştığı durumlardan dolayı o dile ilişkin olumsuz duygular beslemesine, ön yargılar oluşturmaya yol açabilir.

(Cüceloğlu, 2019, s. 79)

Yabancı bir dil öğrenme uğraşında kişinin kendi iç ve dış dünyası, yaşadığı dil ve öğrenmeye çalıştığı dil arasında birtakım sorgulamalar artarak farklar oluşabilir. Farklılaşma durumları arasındaki iç dengenin iyi sağlanması stres miktarını azaltır. Dil öğreniminde içsel

motivasyonun sağlanması dile ilişkin ilgiyi arttıran önemli bir faktördür. Öğrencilerin kendi dünyalarında hangi duygu durumlarına ve bakış açılarına sahip olduğunu anlamak öğretmenler için bazen zordur. Bu durumlarda metaforik algıların tespit edilmesi sağlanabilir.

Sınıf ortamında ve dışarıda öğretmenin beden dili etkili olmalıdır. Her ortamının sağladığı olanaklar değişebildiği gibi öğrenciler arasındaki psikolojik ve duygu geçişleri de çeşitlilik gösterip sınıfın iklimini etkileyebilir. Bu durumlarda öğretmenlerin ilk görevi beden dilini kullanarak sınıf ortamındaki buzları eritmek olmalıdır (Babacan, 2014).

Öğretmenin öğrencilerin verdiği bedensel mesajları anlaması ve niyetlerin farkına varması için kültürlerarası iletişim unsurlarına hâkim olması gerekmektedir. Öğrencilerin ise hedef kültürdeki iletişim ortamlarını iyi gözlemlemesi gelişim süreçlerine katkı sağlayıcı bir faktör olabilmektedir. Ders kitaplarındaki beden diline dair çalışmalar hem öğretmenler hem de öğrenciler için öğretimi destekleyecek nitelikte olmalıdır. Beden diline ilişkin farkındalığın artırılması hedef dilde var olma sürecinin ilk adımı olarak düşünülebilir.

Beden Diline Dair Örnek Bir Etkinlik

1- Mehdemarin'ın çalışmalarından dört örnek deha.

Şekil 28

Bu öğretmenin davranışlarından üçü "doğru" bir "yanlış", neden? Niçin pozitif/ negatif değerlendirilmelidir?

2- Bu alıştırma Meyer'in ders metotları hakkındaki bir kitapta (s. 382) alınmıştır. Taradıklarınızda liste de çalışabilirsiniz. Gördüğünüz gibi sübetlev değerlendirmelerde bulurmanız istiyor (tabii ki, sebepleri de söylemelisiniz).

Alıştırma

Öğretmenin beden dilini çözümlemeye çalışınız.

Öğretmenin jesti şunu anlatıyor: _____

Mimiği şu anlama geliyor: _____

Duruşu şunu sinyal ediyor: _____

Şekil 29

(Schober, 2007, s. 129-130)

Tai'ye (2014) göre, dil öğretiminin geleneksel ve sıkıcı atmosferlerden kurtularak nitelikli bir şekilde geliştirilmesi gerekir. Sınıfın iklimini yansıtan "ortam" faktörü hem öğretmenler hem de öğrenciler açısından etkin ve rahat uyaranlar sağlamalıdır. Beden

dilinin öğretimle desteklenmesi dinleme, konuşma ve okuma becerilerinin gelişmesine katkı sağlayabilir. Öğreticinin kullandığı yöntem ve tekniklerin gereken ölçüde beden diliyle işlevsel hâle getirilmesi önemlidir. Çünkü dil öğretiminde örtük öğrenmeler gerçekleşebilir. Öğreticilerin söz ve eylemlerine karşı duyarlı olan öğrenciler zihinlerinin arka planında öğreticinin tavırlarını rol model alabilir. Beden dili, duygu ve düşüncelerin canlı bir şekilde ifade edilebilmesini kolaylaştırarak öğretimin daha kolay algılanmasını sağlar. Öğretici ve öğrenci arasındaki iletişim sürecinde önemli bir rolü vardır.

2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Yabancı bir dilin gerçekliğiyle ilk defa karşılaşan öğrenci var olan bilgileriyle yüzleşir, o dili kendi yaşam tecrübesiyle anlamaya ve yorumlamaya çabalar. Kendisine yakın ya da uzak olan değerler arasında karşılaştırmalar yaparak içinde var olduğu kültürden hedef kültüre doğru bir yolculuğa çıkar. İçsel hesaplaşmaların yaşandığı bu yolculuk hem öğrencilerin yabancı dile ilgisini artırır hem de kendi kültürlerini bambaşka bir bakış açısıyla görmelerini sağlar (Tapan, 1990, s. 60).

Sözsüz iletişimin önemli bir göstergesi olan beden dili, yaşadığımız toplumun ve anlama/tanıma uğraşında olduğumuz dilin benzer ya da farklı yönlerini yansıtır. Kültürlerarası beden dili farklılıklarına aşina olma durumu kişiyi yeni öğreneceği bir dilde güçlü kılar ve o dilin kültürünü anlamayı, o dile hayat veren insanları tanımayı kolaylaştırır. Kişilerin iletişim kurma ve yeni insanlarla karşılaşma durumlarında gözler önemli bir yere sahiptir. İnsanların kendisine yabancı olan bir kültürde ilk var oluşu görmeye başlar ve tanıma, keşfetme durumları arttıkça da izlenimleri devreye girer. Kişilerin kendilerini bulduğu sosyal gerçeklikte bakışların süresi ve anlamı değişir.

Görme ve duymaya dair uyaranlara inanma olasılığımız farklılık göstermektedir. Farklılığın nedeni ise gördüklerimize inanma olasılığımızın duyduklarımıza oranla daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Beynimiz görülenleri gerçek olarak algılar ve anılara yer açılan depolama şekli görsel olduğundan hatırlananlar gördüklerimiz olur (Borg, 2012, s. 19).

Göz ve Bakışlar (McCloud, 2021, s. 213)

Yabancı bir dilde gördüklerimizi anlama ve yorumlama biçimlerimiz diğer beceri alanları olmak üzere o dile ilişkin tutumlarımızı da etkiler. Cüceloğlu'na (2004, s. 44) göre, “Gözün kendisi başlı başına bir mesaj kaynağıdır.” Kişinin göz bebeklerinin büyüyüp küçülmesi öğretici için ipucu niteliğindedir. Yaşadığımız toplumda gördüklerimiz davranışlarımıza ve tercihlerimize yansır. Giderek zihnimizde yer eder ve ifadelerimizin bir göstergesi olur.

Aynı kültürü paylaşan insanlar için farklılıkları anlamak daha kolayken bir yabancı için birtakım değerlerin aktarılması daha zordur. Kültürel etkileşimler farklı ülkelerde farklı yansımalar bulur. Örneğin, yabancı bir ülkeye giden Türklerin misafirlikte kendilerine sunulan ikramın bir defa yapılması ve istenilmemesi durumunda ısrarcı olunmaması nedeniyle aç kaldıkları görülmüştür. Bu yaşanılanın aksine Türkiye'ye gelen yabancıların kendilerine sunulan ikramları hemen alması ise Türk kültüründeki çoğu kişinin tuhafına gittiği belirtilmiştir (Cüceloğlu, 2004, s. 63).

Her insanın görme, algılama ve hissetme biçimleri farklıdır. Bu farklılık toplumdaki topluma değiştiği gibi kültürden kültüre değişir. Aynı durum göze ilişkin tepkilerde de mevcuttur.

“Konu daha da örneklendirilirse; farklı kültürlerde gözlerin – ‘fal taşı’ gibi – açılması aşağıdaki anlamları, niyetleri gösterir” (Condon'dan 1976; akt. Dinçer, 2015, s. 97):

Anlam	Niyet	Kültür
Gerçekten!	Şaşkınlık, merak, hayret	Anglosakson
Buna gücendim, alımdm.	Kızgınlık	Çin
Sana inanmıyorum.	Meydan okumak, karşı çıkmak	Fransız
Anlamıyorum.	Yardım istemek	Latin Amerikalı ve Hispanik
Masumum.	İkna etmek, inandırmak	Afrika kökenli Amerikalı

Dinçer'e (2015, s. 98) göre, farklı ülkelerden gelen insanların bakışlarındaki anlam ve niyet çeşitli kültürel etkenlerden kaynaklanır. Öğrencinin anlamadığını ifade eden bir bakışı, öğretici tarafından şaşkınlık olarak algılanması durumunda yanlış anlaşılmalara neden olabilir.

Türkler belli bir süreyi aşmamak koşuluyla göz temasını seven bir millet olmakla birlikte iletişim ortamlarında göze ilişkin deyimleri de kullanmaktadır. Deyimlerin Türk dilindeki varlığı ve duyu türlerini aktardıkları düşünüldüğünde beden diliyle ilişkilendirilerek öğretilmesi durumunda öğrenciler için daha kalıcı bir etki bırakılacaktır.

Gözleri fal taşı gibi açmak deyimini "hayret, şaşkınlık, öfke" anlamına gelirken, göz bebeği "değer verilen ve sevilen kişilere" söylenir. Gözünde tütmek ise içinde "özlem ve hasreti" barındırır. Deyimler kişi ve/ya kişilerin yüzlerinde bir duyu barından dilsel zenginliklerdir.

İzğören'e (2017, s. 109) göre, "İnsanlar ortalama olarak dış dünyayı %87 gözleriyle, %9 kulaklarıyla, %4 diğer organlarıyla algılar. Karşıya verdiğimiz mesajın görseelliğe dayanması %87 oranında daha fazla algılanmasını sağlar."

İnsanların göz teması iletişim ortamlarında diğer insanların gözüne bakıp bakmaması, bakışlarının süresi, içinde bulunduğu toplumun kültürel yapısı, yaşı, cinsiyeti ve yaşama dair tutumlarına göre farklılık gösterebilmektedir. Bir toplumda gözlerin içine bakmak etkili iletişimin ve saygının göstergesi iken diğer toplumda saygısızlık ve kabalık olarak nitelendirilebilmektedir.

Baş Sallama Hareketi (<https://www.haber46.com.tr>)

Başın duruşu ve iletişim ortamlarındaki verdiği mesaj, insanların birbirini daha iyi anlayabilmesi için önemlidir. Başın hareketlerinin

kontrolünü beyin sağlar. Toplumumuzda başın simgesel değeri de mevcuttur. Sözsüz iletişimin gerçekleştiği durumlarda başın hareketleri evet-hayır, onaylama-reddetme, olumlu-olumsuz gibi mesajlar içerir. İçinde yaşanılmayan bir toplumun gizil mesajlarını anlamak ve keşfetmek için o toplumun gerçekliğinde yaşamak, belli bir deneyime sahip olmak gerekir. Toplumumuzdaki bireyler arasında kolayca anlaşılabilen sessiz kodlar, o toplumun beden dilini bilmeyen insanlar için anlaşılması güç gelebilir veya yanlış anlaşılmalara neden olabilir.

Başın duruş hareketlerinin verdiği mesajlara baktığımızda üç durum ortaya çıkar. Bunlar, “başın yukarıdan aşağıya sallanması”, “başın geriye doğru atılması” ve “başın iki yana sallanması/çevrilmesi” dir. İnsanlar için başın yukarıdan aşağıya sallanması tüm dünyada aynıdır ve “evet” anlamına gelmektedir. Başın iki yana sallanması/çevrilmesi durumu ise “hayır” anlamına sahiptir ve dünyada aynı kabul edilir. Başın farklı bir pozisyon olarak geriye doğru atılması durumunda insanlara yansıttığı “hayır” anlamı sadece Türkiye, Yunanistan, Suriye ve İtalya’nın Sicilya bölgesinde görülür. Ülkelere göre başa ilişkin hareketler farklılık gösterir. Arnavutluk ve Bulgaristan gibi ülkelerin “evet-hayır” anlamına gelen baş hareketlerinin tam tersini yaptıkları görülmektedir. Arnavutluk’tan Türkiye’ye gelen öğrencilere yemek yeme durumlarına ilişkin soru yöneltildiğinde öğrencilerin kendi ülkelerindeki beden dilini kullanarak başlarını iki yana sallaması/çevirmesi dolayısıyla “hayır” olarak algılanmış aslında öğrencilerin beden dilleriyle vermek istedikleri mesaj bizim toplumumuzun aksine “evet” anlamı taşıdığı sonradan farkına varılmıştır (İzğören, 2017, s. 25).

Sri Lanka’da başın “evet/hayır” anlamında verdiği sinyaller bizim toplumumuzun aksine tam tersi anlama gelmektedir. Tayvan’da ise avuç içi görünecek bir şekilde el sallamak “hayır” mesajı vermektedir (Altıntaş ve Çamur, 2005, s. 129).

Kültürlerarası Yanıltıcı Jestler

JESTLER	Dutta, 2011, s. 36-37	İzğören, 2017, s. 29-33	Payer, 2006
	Bu hareket: “Tamam, Her şey yolunda” Japonya: “Para”	Türkiye: Olumsuz anlamda Japonya: “Para”	Kuzey Amerika, Avrupa: “Tamam” Fransa, Belçika, Tunus: “Sıfır,”

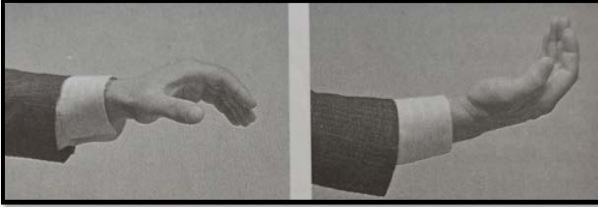
	<p>Fransa: “Sıfır, Hiçbir şey”</p> <p>Bazı Akdeniz ülkeleri: “Eşcinsellik”</p> <p>Hindistan’ın bazı şehirleri: “Aferin”</p>	<p>Amerika: “Problem yok veya başarı” anlamında</p> <p>Latin ülkeleri: ‘Küfür’ anlamında</p> <p>Fransa: “Değersiz, Sıfır”</p>	<p>Değersiz”</p> <p>Japonya: “Para”</p> <p>Almanya, Sardinya, Malta, Tunus, Yunanistan, Türkiye, Rusya, Orta Doğu, Güney Amerika’nın bazı bölgeleri: “Pislik, Eşcinsel”</p>
	<p>Hindistan, İngiltere vb. ülkelerde: “Otostopta”</p> <p>İtalya gibi birkaç ülkede: “Parmak sayımı” başparmakla başlar.</p>	<p>Kimi ülkelerde (örneğin ABD): “Başarı” anlamında</p> <p>Bazı Müslüman ülkelerde (örneğin İran) ve Avustralya’da: Olumsuz anlamda</p> <p>Türkiye: Olumsuz bir anlamı yoktur.</p>	<p>ABD ve birçok ülke: “Harika, Mükemmel”</p> <p>Avustralya, Nijerya: Olumsuz anlamda</p> <p>Almanya: “Bir”</p> <p>Japonya: “Beş”</p> <p>Birçok ülke: “Otostopta” kullanır ancak Avustralya ve Nijerya’da kullanılmaz.</p>
	<p>“Zafer” işareti “Barışı ve 2” sayısını simgeler.</p>	<p>Neredeyse dünya çapında: “V” Victory (Zafer)</p> <p>Avucunuzu kendinize çevirerek yaparsanız:</p> <p>Türkiye: “2”</p> <p>İngiltere: “Boynuzlu” anlamında</p>	<p>Neredeyse dünya çapında: “Zafer, Barış” (sol karakter)</p> <p>Büyük Britanya, Avustralya: Olumsuz anlamda (sağ karakter)</p>

(Dutta, 2011; İzgören, 2017; <http://www.payer.de/kommkulturen/kultur042.htm>)

(Tüm şekiller: ©ArtToday)

Sözsüz iletişimin önemli bir unsuru olan ellerin Türk kültüründe sembolik değeri vardır. İnsanın ilk dilinin beden diliyle gerçekleştiği düşünüldüğünde ellerin toplumda ne kadar işlevsel ve kişilerin birbirini anlama/anlamama durumlarında bir göstergeler sistemi olduğu görülmektedir. Yaşam içinde birbirimizi çağırma ve hoşça kal anlamında ellerimizi sallamamız sıklıkla görülen hareketlerden biridir.

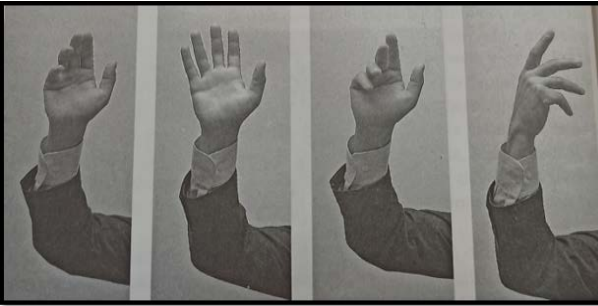
“Gel” Hareketinin Türkiye’de Algılanışı

(Baltaş ve Baltaş, 2017, s. 61)

Baltaş ve Baltaş (2017, s. 61), avuç içi aşağıya ve yukarıya dönük olarak gerçekleşen çağırma hareketinin yaptıkları çalışma doğrultusunda Türkler için “gel” anlamında algılandığını tespit etmişlerdir.

Farklı Kültürlerin “Hoşça Kal” Anlamında El Sallama Biçimleri

(A)

(B)

(C)

(D)

(Baltaş ve Baltaş, 2017, s. 61)

Baltaş ve Baltaş'a (2017, s. 61-62) göre, Türklerin "hoşça kal" anlamında el sallama biçiminin % 71 oranla (B) sağa sola sallanıldığı ve en çok İngilizlerle en az İtalyanlarla benzerlik gösterildiği tespit edilmiştir. Fransızların ise % 55 oranla (A) avuç içinin açılıp bazı parmakların hafifçe bükülmesiyle yukarıdan aşağıya doğru yapıldığı görülmüştür.

Farklı Kültürlerdeki Selamlaşma Biçimleri (Baltaş ve Baltaş, 2017; <https://www.sabah.com.tr>; <https://www.milliyet.com.tr>)

Her toplumun kendi sosyal gerçekliği ve o toplumda yaşayan bireylerin tercihleri doğrultusunda gerçekleşen davranış biçimleri vardır. Davranış biçimlerinin yansımaları ise kişiler arasındaki ilişki, ortam ve kültür belirler. Türklere özgü iletişim ortamlarında (kişi-kişi, kişi-toplum, kişi-devlet) selamlaşma ve vedalaşma kültürü önemli bir yere sahiptir. Türklere yüksek temaslı bir kültür olduğu için bazı selamlaşmalar ve/ya vedalaşmalar uzun sürebilmektedir. Örneğin, evimize gelen bir misafiri uğurlarken kapı önünde uzun sohbetler edilebildiği gibi kişiler arasında "selam söyleme", "selamını iletme" kültürü de vardır. Bu davranış biçimlerindeki zaman algısı ülkeler arasında değişiklik gösterebildiği gibi kişiler arasında da farklılık gösterebilir.

Ülkelerdeki selamlaşma biçimlerine bakıldığında, Kuzey Amerikalı ve Batı Avrupalılar birbirlerine ellerini uzatarak, Latin Amerikalılar ise kucaklaşarak selamlaşır. İslam ülkelerinde "selam" sözcüğü geleneği yansıtan yaygın selamlaşma ifadelerinden biridir. Koreli biri uzaktan göz teması kurarak elini sallar. Hindistan'daki insanlar için "namaste" önemli bir selamlaşma olarak eller göğüs hizasında birleştirilir. Japonlar ise birbirlerinin önünde hafifçe eğilerek selamlaşır (Dutta, 2011, s. 52-53).

"Tibetli biri "merhaba" anlamına gelen dil çıkarma ifadesini kullanmaktadır. Türklere ise bu hareket "alaya alma" olarak nitelendirilmektedir" (Anık'tan 2012; akt. Çalışır, 2019, s. 232). Dolayısıyla Türkiye'deki iletişim ortamlarında özellikle yetişkinlere yönelik dil çıkararak selam verme hareketi yanlış anlaşılmalara sebep

verebilecek bir iletişim biçimidir. Bazı durumlarda çocukların bu hareketi kullanması ise yetişkinlerde olduğu gibi tepkilere neden olmaz. Tibet kültüründe dil çıkarma saygı, sevgi, nezaket gibi özellikler barındırırken Türk kültüründe bu durum olumsuz duygular içerir.

Türk kültüründe aile ve akrabalık ilişkilerine önem verilmekte beraber büyüklerin elini öpme saygının bir göstergesiyken Avrupalı birçok ülkede kadınların elini nazikçe öpme kibarlığın göstergesidir. Bu durum farklı ülkelerdeki beden dili kullanımında anlam ve niyetin farklılığını yansıtır.

Türklerin selamlaşma tarzlarına bakıldığında el sıkışma, sarılma, göz selamı, gülümseme, başı hafifçe öne eğme, el sallama, elin öpülüp hafifçe alına koyulması, elin kalbe götürülmesi gibi hareketlerin olduğu görülmektedir. Bu selamlaşma biçimleri birçok ülkeyle benzerlik göstermektedir. Evrensel kabuller, ortak bir anlayışı ve iletişim ortamlarında uyum kurma sürecini kolaylaştırırken sosyal kabullerin ülkelere göre değişim göstermesi iletişim kazalarına neden olabilmektedir. Bu nedenle farklı ülkelerin sosyal kabullerine karşı duyarlı olmak etkili iletişimi sağlar. Selamlaşma kültüründe o toplumdaki insanların cinsiyet rollerine karşı algısı, tercih ettiği kişisel mesafe alanları, yüksek veya düşük etkileşime sahip olma durumları belirleyici ve önemlidir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Kültürlerarası iletişim bağlamında sözlü dil becerileri daha çok düşünceleri yansıttığı için duyguları anlatma açısından yetersiz kalabilir. Böyle durumlarda sözsüz iletişim becerileri kişinin duygularını, tutumlarını ve tavırlarını aktarma konusunda daha önemli bir yere sahiptir. İletişimde sözlü ve sözsüz iletilerin etkili bir şekilde kullanılması, yabancı dil öğretimi dersleriyle uyumlu hâle getirilmesi, farkındalığın artırılmasıyla sağlanabilir (Cangil, 2004).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde beden dili unsurlarının dil becerileriyle desteklenmesi ve ders kitaplarındaki etkinliklerle işlevsel hâle getirilmesi kültürü anlamak açısından etkilidir. Nitekim, “beden dili ilişkilerimizde kültürel farklar arttıkça, yabancı bir ülkede çevremizdeki insanların duygu ve düşünce akışımı değerlendirebilmemiz oldukça güçleşebilir” (Baltaş ve Baltaş, 2017, s. 23).

Göçmenler (2011), “*Beden Dilinin Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Etkisi*” adlı çalışmasında beden dilinin önemi ve kelime öğrenme üzerindeki etkisi üzerinde durarak bir uygulama

gerçekleştirmiştir. Beden diliyle kelime öğretimi yapılan sınıflardaki öğrencilerin geleneksel öğretim yapılan sınıflardaki öğrencilere göre daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. Beden dilinin kişiler arasında ortak bir dil oluşturması, motivasyonu sağlaması, kültürel farklılıklardan kaynaklanan yanlışları önlemesi ve sosyal yaşam hakkında ipuçları vermesi açısından önemli olduğu belirtilmiştir. Çalışmanın sonundaki görseller göz önünde bulundurulduğunda beden dili kullanımının öğretimi işlevsel hâle getirildiği görülmektedir.

Eryalçın (2006), “*Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Beden Dilinin Önemi ve İşlevi – Uygulamalı Bir Çalışma*” adlı araştırmasında beden dili ve kültürel etkileşimi ön plana çıkararak Almanca derslerini görsel uyaranlarla desteklemiştir. Öğrencilerin süreç içerisinde aktif olarak öğrendiği uygulamalı çalışmalar öğretimi etkili kılmıştır. Sürecin işleyişi giriş, sunuş, anlamlandırma ve aktarım hâlinde gerçekleştirilmiştir.

Benzer (2015), “*Türkçe Öğretiminde Beden Dili Kullanımının Öğrenme ve Tutum Üzerindeki Rolü*” adlı çalışmasında öğrencilere öğretmenin sınıf içindeki konumu, baş ve göz hareketleri, kılık kıyafeti, el ve kol hareketleri hakkında sorular sorularak olumlu ve olumsuz görüşleri alınmıştır. Beden dili, dört temel dil beceriyle ilişkilendirilerek etkinlik önerileri sunulmuştur. Çalışmanın sonucunda öğretmenin beden diline ilişkin ders hazırlamasının belli bir plan gerektirdiği ve her zaman kolay olmadığı belirtilmiştir. Beden dilinin öğrencilerin öğrenme ve tutumlarında hem olumlu hem de olumsuz etkileri olduğu saptanmıştır.

Deregözü ve Kuyumcu (2015), “*Yabancı Dil Öğretiminde Beden Dili Kullanımının Önemi*” adlı çalışmalarında yabancı dil sınıflarında beden dili ve dil ötesi işlevlerin çeşitli nedenlerden dolayı yeterince yer almadığı, ders kitaplarındaki egzersizlerin fazla olmadığı ve öğrencilerin etkileşime girmediğini tespit etmişlerdir. Bu etkenler doğrultusunda derslerde drama teknikleri kullanılarak uygulamalar yapılmıştır. Geleneksel dersler ile drama ve oyun temelli dersler arasında yapılan karşılaştırmanın sonucunda uygulanan testlere ilişkin verilere bakıldığında drama çalışmalarının (cevap: %7’si yanlış, %93’ü doğru) etkili olduğu görülmüştür. 21 gün sonra yapılan kalıcılık testinde drama çalışmalarının (cevap: % 14’ü yanlış %86’sı doğru) geleneksel yöntemlere göre yine daha iyi sonuçlar vermiştir.

Yaşayan dil, sözlü ve sözsüz uyaranlarla gelişmektedir. Sadece beden dilinin kullanmak tek başına yeterli değildir. Kültürel etkileşimler dilsel buluşmalarla anlam kazanmaktadır.

Özkan (2016, s. 110), karşımızdaki insanlarla diyalog kurmamız ve ilişkilerimizi geliştirebilmemiz için önemli eşleşme alanlarını sıralamıştır:

Fizyoloji: Kişiler arasındaki bedensel duruşun iletişimin işleyişine göre birbirleriyle uyumlu hâle gelmesi, nitelik ve görünüş açısından benzemesidir.

Ses eşleştirme: İletişimin sözlü (sesli) ve/ya sözsüz (sessiz) olarak gerçekleşmesi, sözlü iletişimin tercih edildiği durumlarda konuşmanın hızlı ve/ya yavaş olması, sözün duygu değerinin olup olmamasıdır.

Dil ve düşünce tarzını eşleştirme: İletişimde çoklu uyarıcıların olması, görsel, işitsel, duyuşsal ve dokunsal uyarımlarla düşünülmesidir.

İnanç ve değerleri eşleştirme: İletişimde insanların toplumsal, kültürel, düşünsel ve bilimsel derinliğini yansıtan kök değerler önemlidir. Adalet, saygı, yardımseverlik, dürüstlük vb.

Deneyimleri eşleştirme: İletişim sürecinde insanların benzer deneyimlere sahip oluşu etkileşim kurmayı kolaylaştırabilir.

Nefes alıp vermeyi eşleştirme: İletişimde nefes kontrolünün sağlanması konuşmanın akışını etkiler ve ruh hâlini yansıtır.

İncelenen çalışmalar doğrultusunda, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde beden dilinin yaparak yaşanarak öğrenilmesi, drama yöntemleriyle desteklenmesi, iletişim ortamlarında kullanılması ve dört temel dil becerileriyle pekiştirilmesi sonucuna varılmıştır. Ayrıca diğer sözsüz iletişim unsurlarının kültürel açıdan değerlendirilmesinin alana katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Araştırmaya İlişkin Öneriler

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde, farklı dil seviyelerindeki öğrencilere yönelik beden dili kullanımının öğrenme ve tutum üzerindeki etkisi incelenebilir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde, öğretici ve öğrencilerin görüşleri doğrultusunda ders kitapları beden dili unsurlarıyla zenginleştirilebilir. (Özellikle kültürlerarası yanıltıcı jestler hususunda uyarılar yapılması doğru olacaktır.)

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin farklı toplum ve ülkelerden gelen öğrencilerin beden dillerine dair bilgi sahibi olması teşvik edilebilir.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin iletişim ortamlarında yaşadığı beden dili yanlışları hakkında görüşleri alınabilir ve kendi ülkelerindeki beden dili unsurlarını tanıtmalarına fırsat verilebilir.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen ve öğretenlerin beden dili kullanımına ilişkin öz yeterlik algıları sorgulanabilir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde çeşitli duygu durumları barındıran deyimler beden dilinden yararlanılarak öğretiler.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde beden diline ilişkin drama ve oyun temelli uygulamalar yapılabilir.

Beden Diline İlişkin Görsel Kullanımı ve Etkinlik Örneği (Eryalçın, 2006, s. 128)

a) Schau dir die unten angegebenen Zeichen an und überlege, was sie bedeuten können?

b) Schreib anhand dieser Zeichen eine Geschichte zur Begegnung der beiden Personen.

Die Rothhaut und die Cowboy sehen sich.
Die Rothhaut möchte Krieg ^{starten}, aber die
Cowboy möchte nicht. Cowboy
macht Siegeszeichen. Dann die
Rothhaut sich schämt, macht
Augen zu und die Cowboy sagt
zu Rothhaut: "Geh". Die Rothhaut
geht, die Cowboy geht mit
sein Pferd nach Hause.

Özgün Çalışma Kağıdı -2-

KAYNAKÇA

- Alpar, M. (2013). Yabancı Dil Öğretiminde Kültürel Unsurların Önemi. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 9(1), 95-106.
- Altıntaş, E. ve Çamur, D. (2005). *Beden dili: sözsüz iletişim*. Ankara: Mentis Yayınları.
- Argyle, M. (2005). *Körpersprache ve kommunikation: das handbuch zur nonverbalen kommunikation (9. Auflage)*. Paderborn: Junfermann Verlag.
- Babacan, Ç. (2014). *Öğretmenler için beden dili*. Ankara: Elma Yayınevi.
- Baltaş, Z. ve Baltaş, A. (2017). *Bedenin dili: iletişim becerilerinizin anahtarı, sessiz diliniz*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Benzer, A. (2015). Türkçe öğretiminde beden dili kullanımının öğrenme ve tutum üzerindeki rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 33-47.
- Borg, J. (2012). *Gizli dil: siz konuşurken bedeniniz ne söylüyor?* (Çev. Solina Silahlı). İstanbul: Pearson.
- Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching (5th Edition)*. New York: Pearson Longman.
- Cangil, B. E. (2004). Beden dili ve kültürlerarası iletişim. *HAYEF Journal Of Education*, 1(2), 69-78.
- Cüceloğlu, D. (2004). *Yeniden insan insana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2019). *İletişim donanımları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çalışır, G. (2019). 'Kültürlerarası İletişim ve Beden Dili (ss. 232)', *Kültürlerarası iletişim: iletişim odaklı güncel yaklaşımlar* (Editörler: S. Bitirim Okmeydan ve M. Saran), Konya: Eğitim Yayınevi.
- Demir, M. (2012). Gündelik yaşamda selamlaşma ve yemek görgü kurallarının toplumlardaki farklılaşması. *Folklor/Edebiyat*, 18(70), 165-186.
- Deregözü, A. ve Kuyumcu, N. (2015). Yabancı dil öğretiminde beden dili kullanımının önemi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (54), 97-104.

- Diñçer, M. K. (2015). *İletişimin kalbi: sözsüz iletişim becerileri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Dutta, A. (2011). *Çağdaş yaşamın sessiz dili: beden dili* (Çev. Ali Beyaz). İstanbul: Arunas Yayıncılık.
- Ekman, P., Friesen, W. V., ve Tomkins, S. S. (1971). Facial affect scoring technique: a first validity study.
- Eryalçın, T. (2006). *Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Beden Dilinin Önemi ve İşlevi-Uygulamalı Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göçmenler, H. (2011). *Beden dilinin yabancılarla Türkçe öğretiminde etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- <https://sozluk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 22.11.2022
- <https://www.haber46.com.tr/hangi-ulkede-basi-yukari-asagi-sallamak-hayir-saga-sola-sallamak-evet-anlamina-gelir>, Erişim Tarihi: 22.11.2022
- <https://www.milliyet.com.tr/molatik/galeri/kulturilere-gore-10-farkli-selamlaşma-bicimi-73883/2>, Erişim Tarihi: 22.11.2022
- <https://www.sabah.com.tr/spor/futbol/2021/09/25/neset-ertas-nereli-kac-yilinda-ve-kac-yasinda-vefat-etti-neset-ertas-turkuleri-bozlaklari-ve-hayati>
- https://www.telc.net/fileadmin/user_upload/Publikationen/Diller_iain_Avrupa_Ortak_oneriler_AEeraevesi.pdf, Erişim Tarihi: 22.11.2022
- İzğören, A. Ş. (2017). *Dikkat vücudunuz konuşuyor: Türkiye 'de beden dili, iş yaşamı ve renkler*. Ankara: Elma Yayınevi.
- McCloud, S. (2021). *Görünmez sanat: çizgi romanı anlamak* (Çev. M. Cem Ülgen). İstanbul: Sırtlan Kitap.
- Özkan, Z. (2016). *Kazandıran beden dili*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Payer, M. (2006). *Internationale kommunikationskulturen, 4. Nonverbale kommunikation, 2. Gesten, körperbewegungen, körperhaltungen und körperkontakt als signale*, fassung vom 2006-06-12.
URL: <http://www.payer.de/kommkulturen/kultur042.htm>, Erişim Tarihi: 22.11.2022

- Schober, O. (2007). *Beden dili-davranış anahtarı* (Çev. Süeda Özbent). İstanbul: Arion Yayınları.
- Tai, Y. (2014). The application of body language in English teaching. *Journal of Language Teaching and Research*, 5(5), 1205.
- Tapan, N. (1990). Yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kültür bağlamının değerlendirilmesi. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, (7), 55-68.
- Uygur, N. (2018). *Kültür kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2002). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zorel, F. İ. (2014). *Kültürlerarası eğitim: insan kaynaklarının kültürlerarası iletişim alanında geliştirilmesi*. Konya: Eğitim Yayınevi.